

God by- og stedsutvikling: hvorfor og hvordan?

Mosseregionkonferansen 13. november 2019

Seniorforsker Guri Mette Vestby
By- og regionforskningsinstituttet NIBR/OsloMet

En attraktiv nær-region har en bra by som sentrum

Foto Guri Mette Vestby

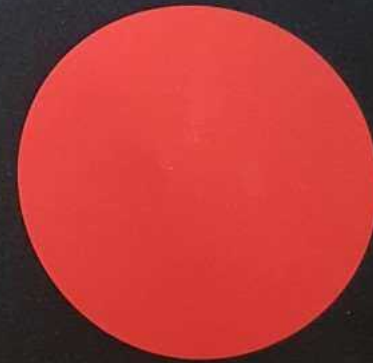
En attraktiv nær-region har en bra by som sentrum Byens attraktivitet øker med godt omland: natur + steder

Foto Guri Mette Vestby

Moss – verdens beste by med sentrum som drivkraft

Moss er en by i rask endring og utvikling. Tidligere sentrumsnære industriområder transformeres og gir rom for bolig-, by- og næringsutvikling. Sentralt i utviklingen av nye Moss står en strategisk satsing på et moderne bysentrum med urbane kvaliteter.

MOSS
I SENTRUM

MOSS
GÅRDEIER-
FORENING

MINI

MOSS INDUSTRI-
OG NÆRINGSFORENING

Moss
kommune

- 2019 Moss nominert til:
- «Attraktiv by» –prisen
 - «Årets sentrum»

Moss: prisen «Årets sentrum 2019»

Foto Guri Mette Vestby

Juriert & stemt frem på
Sentrumskonferansen 2019 i Bodø

«Byenes attraktivitet» NIBR 2004

- Stedskvaliteter, omdømme og konkurranse
- Naturomgivelser former byens identitet
- Byens fysiske og estetiske sentrum
- Satsing på kunst, kultur og kreative næringer
- Byens næringsliv og omdømme
- Moss som senter for handel og service
- Byens humane kapital: en sammensatt befolkning

Om offentlig – privat samarbeid om sentrumsutvikling

Eksempelsamling 14 byer/steder + fellesanalyse

Foto Guri Mette Vestby

Moss/Verket transformert

Eksempelsamling 14 byer/steder + fellesanalyse

Moss/Verket transformert

Foto Guri Mette Vestby

Moss, Hamar og Skien sammen med NIBR/OsloMet og DOGA har søknad inne i Forskningsrådet: utprøving av innovative grep for å skape levende sentrum

Moss v/kommuneplanlegger Terje Pettersen som søkerkommune/prosjektledelse

Foto Guri Mette Vestby

Hvorfor er by- og stedsutvikling viktig?

Fordi stedets ulike kvaliteter gir gode -
- eller dårlige - rammer for :

- menneskers liv
- næringsliv
- kulturliv

Hvorfor er by- og stedsutvikling viktig?

Fordi stedets ulike kvaliteter gir gode -
- eller dårlige - rammer for :

- menneskers liv
- næringsliv
- kulturliv

Fordi stedets kvaliteter former stedets
identitet, særpreg og attraktivitet

OSLOMET

Rammer for menneskers liv

- Bostedsvalg er et **lokalt** og **regionalt** valg: for jobb, bolig, fritidsliv, kulturliv, oppvekstmiljø
- Stedskvaliteter i en **aksjonsradius** på tvers av kommune-grenser. Mobilitet!

OSLO METROPOLITAN UNIVERSITY
STORBYUNIVERSITETET

Asker sentrum

Foto Guri Mette Vestby

Rammer for næringsliv

- Næringsdrivende ser betydningen av stedskvaliteter for å rekruttere og holde på ansatte
- Publikumsrettede næringer profiterer på gode omgivelser som folk gjerne oppsøker

Hvorfor *regional* by- og stedsutvikling?

- Stedshieraki og stedskonkurransen
- Mosseregionen konkurrerer om bosetting, bedrifter og besøkende med andre liknende regioner på det sentrale Østlandet

Hva kjennetegner de som lykkes?

- Har en **god plan/gode planer** i bunn (kommuneplan, sentrumsplan, strategisk næringsplan, områdeplan for transformasjoner o.a.)
- Har gjennomdrøftede **felles mål** og ser ulike mål i **sammenheng**
- Ulike aktører **drar i samme retning**
- Ser betydningen av **gode sentrumsområder** (byen/tettstedene)
- Oppslutning om **byen som kjernepunkt** i regionsutviklingen

- Fornyer **samarbeidsrelasjoner på tvers** av kommuner, sektorer, fag
- Etablerer **samarbeidsklima** med forståelse og respekt for ulike ståsteder
- Ser nødvendigheten av **partnerskap, avtaler, forpliktelser**
- Vektlegger kommunens **samfunnsutviklerrolle**

Klar bevissthet på «hvordan»

- Tenkemåter og tilnærminger
- Arbeidsmåter og samarbeid

Foto Guri Mette Vestby

Regionalt helhetsperspektiv på tema som samspiller

- **folks hverdagsliv:** jobb, skole og fritidsliv
- **sivilsamfunnet:** organisasjoner og kulturliv
- **næringslivet:** bedrifter, bransjer, tilbud til folk
- **kommunene:** teknisk, tjenester, kultur, næringsutvikling, boligutvikling,

Foto Guri Mette Vestby

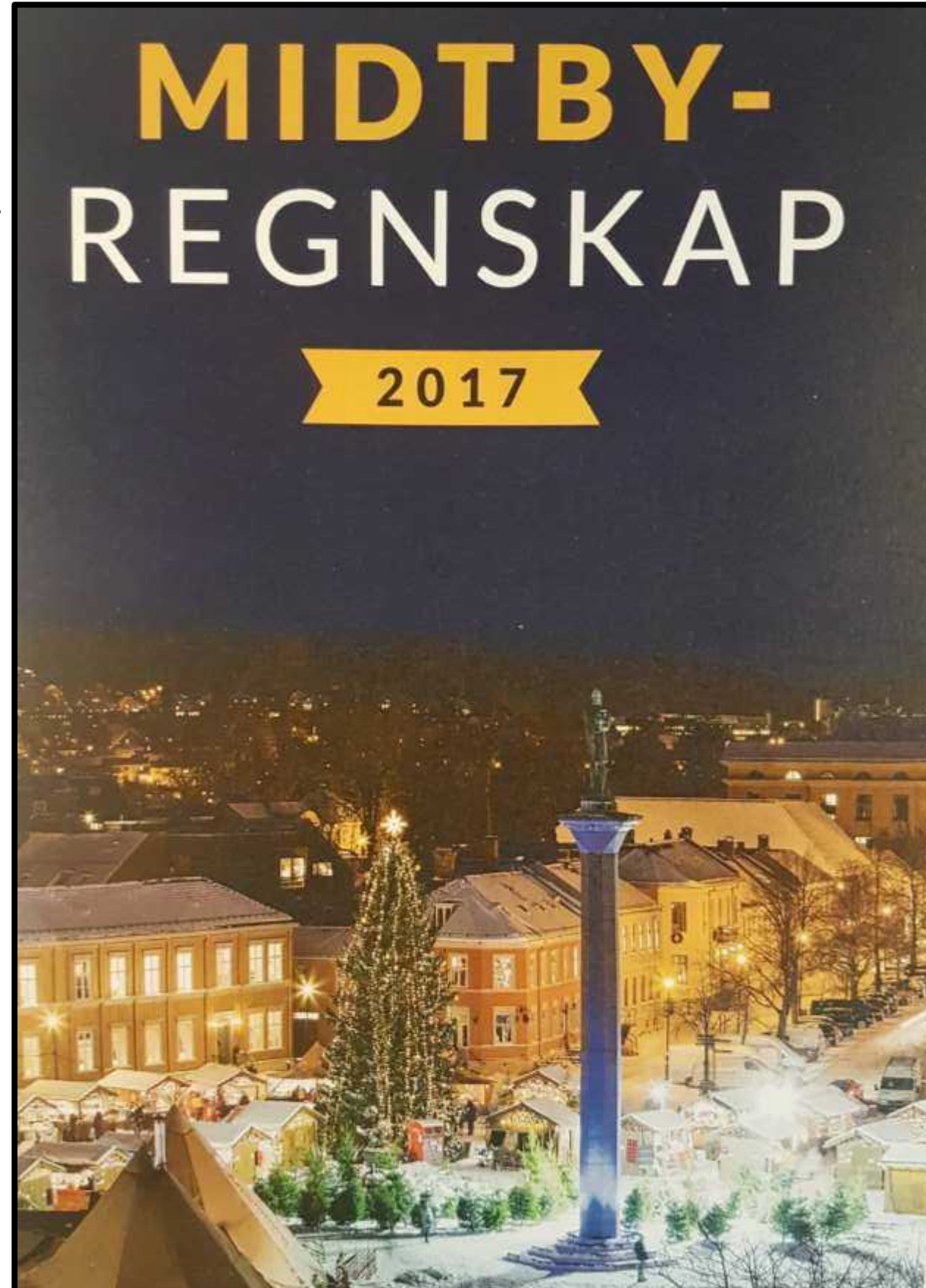
Faktabasert handlings- og samhandlingsgrunnlag

Fremskaffer ny faktakunnskap for å

- * være orientert
- * treffe med grep og beslutninger
- * forebygge misforståelser, feilaktig synsing, misnøye og frustrasjon

Fremskaffer ny faktakunnskap

- * Statistikk som er tilgjengelig: næring, bosetting, befolkningsdata
- * Oversikt bygninger og uterom, ledige lokaler og egnethet ulike formål
- * By- eller tettstedsregnskap

Trondheim

Fakta grunnlag / Årsmelding

- Hverdagsbyen: ansatte og bosatte
- Reiser til byen: hvordan og hvorfor
- Handel og transport: omsetning og sammenheng
- Turister: gjestedøgn, museumsbesøk, cruisebesøk
- Telling av gågater, uteservering, gatesalg, arrangement
- Handlevaner: folks preferanser i/utenfor
- Renhold og vedlikehold: tilfredshet
- Bylufta: kvalitetsmålinger
- Parkering: antall plasser gateplan og p-hus + sykkel-p

Samarbeid om by- og stedsutvikling

- på tvers av kommuner i regionen
- på tvers av offentlig og privat sektor
- på tvers av fagdisipliner og bransjer

OSLO METROPOLITAN UNIVERSITET
STORBYUNIVERSITETET

Foto Guri Mette Vestby

Samarbeide om by- og stedsutvikling

- på tvers av kommuner i regionen
- på tvers av offentlig og privat sektor
- på tvers av fagdisipliner og bransjer

Utfordringer

- se likheter på tvers av ulikheter
- se fellesinteresser på tvers av interessemotsetninger- eller sprik

Samarbeid om sentrumsutvikling i byer og tettsteder

PRIVAT SEKTOR

- Gård- og grunneiere
- Eiendomsutviklere
- Sentrumsforeninger
- Næringsforeninger
- Handelsdrivere
- Service- og tjenesteleverandører
- Frivillige organisasjoner og kulturaktører

OFFENTLIG SEKTOR

- Ordførere og politikere
- Rådmenn
- Kommuneplanleggere
- Næringssjefer
- Ledere i kultursektoren
- Steds- og samfunnsutviklere
- Teknisk/drift
- Fylkeskommune og stat

Ulikheter mellom offentlig og privat sektor

- **Kulturer:** tenkemåter, språk, virkelighetsbetraktninger
- **Handlingsrom:** rammebetingelser , råderett, virkemidler
- **Beslutningsstrukturer:** private styrever versus politiske organ/systemer
- **Tidsvinduer:** fra ide/plan til beslutning/gjennomføring
- **Agendaer:** spesifikke versus helhetlige hensyn

- *«Kommunen må forstå at tid koster penger for de private og de private aktørene må forstå at kommunen har et helhetlig samfunnsansvar og trenger lenger tid»*

- *«Kommunen må forstå at tid koster penger for de private og de private aktørene må forstå at kommunen har et helhetlig samfunnsansvar og trenger lenger tid»*
- Kommunen
 - forvalter lover og regler
 - demokratiske prinsipper skal følges
 - ulike etater eller forvaltningsnivåer skal kanskje inn
 - hensyn til eksisterende planer skal ivaretas

Erfarer at samarbeid

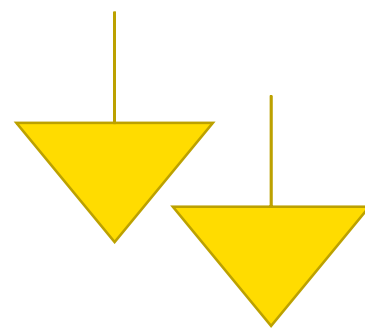
Øker kunnskap om hverandre
ståsted, roller og interesser

Øker kunnskap om hverandres
kompetanser

Bygger relasjoner

Minsker skepsis

Gjensidig respekt og tillit

OSLOMET

«Tillit er noe av det viktigste!»

OSLO METROPOLITAN UNIVERSITY
STORBYUNIVERSITETET

Moss

Foto Terje Pettersen

«Tillit er noe av det viktigste!»

Stole på samarbeidspartnere: styrker forutsigbarhet !

Tillit gir et klima for å teste nye ting og tanker: innovasjon!

OSLOMET

Samarbeid ByLiv Moss

Programsatsing 3 år

Partnerskap styre:

- Moss/Rygge kommune
- Gårdeierforening
- Moss I Sentrum (s.for.)
- Industri- og næringsforening
- Kulturlivsnettverk
- Frivillighetsnettverk

OSLO METROPOLITAN UNIVERSITY
STORBYUNIVERSITETET

Foto Guri Mette Vestby

ByLiv Moss

Avtale: ingen spes. avtale, men basert på formannskapsvedtak og forpliktelse i 3-årig program

Økonomi: kommunen + private bidrag/gaver til konkrete formål

Hovedstrategier

- Etableringer næring
- Bymiljøtiltak
- Arrangementer og fellesopplevelser

Fordeler med formaliserte avtaler

- Tydeligere forventninger til partene og deres rolleutøvelser
- Regulerer ansvar og konkrete forpliktelser
- Større forutsigbarhet for prosess og for økonomiske spleiselag
- Skaper eierskap til satsingen blant flere aktører i lokalsamfunnet
- Ikke så personavhengige (og sårbart), - men knyttes til prosjekt

Mentalitet og kultur: barrierer og drivkrefter

Isolasjon

- sitte på «hver sin tue» er en barriere
- hindrer kunnskap om hverandre
- hindrer tillit til hverandre

Bygge hverandre gode

- anerkjenne initiativ og innsatser
- «heie-på-hverandre»!
- unne hverandre suksess

Bra med samarbeidsarenaer og møteplasser

- **Sentrumsforeninger, Bylab, Forum for byutvikling, Handlingsprogram/satsinger**
- **Informerer** hverandre om tanker og planer, utfordringer og behov
- **Diskuterer** med åpenhet og høyde under taket

Bra med samarbeidsarenaer og møteplasser

- **Sentrumsforeninger, Bylab, Forum for byutvikling, Handlingsprogram/satsinger**
- **Informerer** hverandre om tanker og planer, utfordringer og behov
- **Diskuterer** med åpenhet og høyde under taket
- **Styrker kunnskap** om hverandre: **forståelse** for roller, interesser, situasjon
- **Private** blir tettere på strategiske vurderinger og kan påvirke
- **Kommunale** når ut til næringsliv med informasjon + lytter til markedet

Kommunens samfunnsutviklerrolle styrkes og utfordres

- Mer samskaping og likeverdighet = annen rolle i samspill med private
- Være lydhør overfor næringslivets behov og rammebetingelser
- Lav terskel inn på rådhuset: er uformelle møter, avklaringer, drøftinger
- Bevisst ikke å forskuttere løsninger og beslutninger som politikere skal inn i

Stedsidentitet som samhörighet og drivkraft for by- og stedsutvikling

Foto Terje Pettersen

Regional identitet

- Funksjonelle regioner og praktisk naboskap (som Mosseregionen)
- Bygger på
 - Historiske tradisjoner og samkvem
 - Nåtidige flertrådede relasjoner
 - Fremtidsrettede felles behov og interesser

Regional identitet

- Funksjonelle regioner og praktisk naboskap (som Mosseregionen)
- Bygger på
 - Historiske tradisjoner og samkvem
 - Nåtidige flertrådede relasjoner
 - Fremtidsrettede felles behov og interesser

Skaper en stedsbasert samhørighet "det regionale vi"?

OSLOMET

Stedstilhørighet & stolthet

OSLO METROPOLITAN UNIVERSITY
STORBYUNIVERSITETET

Foto Guri Mette Vestby

«Vi her» som stedstilhørighet på flere nivåer

- Som årringer i et tre
 - vi her i gata eller grenda
 - vi her i Karlshus
 - vi her i Råde
 - vi her i Mosseregionen (nær-region)
 - vi her i Østfold
 - vi her i Viken... (stor-region)
 - vi her på Østlandet
 - vi her i Norge

Lokalpatriotisk kapital

- Drivkraft i innsatser og investeringer på hjemstedet!
- Hos private næringsdrivende
- Lokale gårdeiere/eiendomsutviklere
- Ansatte og folkevalgte i kommunen
- Innbyggere og ildsjeler med «hjerte for stedet»

**Økonomisk kapital:
offentlig og privat**

Fagkunnskap- og kompetanse

By- og stedsutvikling

**Økonomisk kapital:
offentlig og privat**

Fagkunnskap- og kompetanse

By- og stedsutvikling

**Sosial kapital og
nettverksressurser**

Lokalpatriotisk kapital

Lokalkunnskap

Lykke til med by- og stedsutviklingsarbeidet i Mosseregionen!

Guri Mette Vestby
gurmet@oslomet.no
41 10 50 01

Mosseregionen

-byr på vakre strender, yrende kulturliv, gode kunstopplevelser og et spennende utvalg av kafeer og restauranter.

Kunst og kultur
Her finner du flere kulturtilbud enn noe annet sted utenom hovedstaden. Her er et mangfold av gallerier og museer. Regionen kan by på nærmere 50 badestrender, herunder bystranden nær sentrum i Moss. Kulturlandskapet på Jeløya og herregårdslandskapet med bøkeskoger og bølgende kornåkre rundt Værne kloster i Rygge, er unikt. Her ligger Sundet og kanalen med gjestehavnen. Mossefossen mellom Møllebyen og Verket med Konvensjongården der grunnloven ble reddet 14. august 1814. I skisenteret i Våler kan du bolte deg på snowboard eller slalomski.

Kommunikasjonsknutepunkt
Fra Moss Lufthavn Rygge kan du effektivt fly ut i verden eller til andre byer i landet vårt. Norges mest trafikkerte fergesamband frakter deg raskt (30 min) over Oslofjorden til Vestfold. På firefelts E6 gjennom regionen kan du sikkert og raskt kjøre til Oslo på 45 minutter, eller til kontinentet forøvrig. Vil du bruke Inter City-toget, frakter det deg til Oslo på under 40 minutter. En av landets største og mest moderne havner sørger for effektiv frakt av gods og medvirker til at regionen også er et logistikknutepunkt.

Kunnskap i sentrum
I Campus Moss (Møllebyen-Verket) finner du et stort antall moderne studenthybler i de gamle verket-bygningene fra 1750-tallet. På American College of Norway kan du ta en bachelor, master eller PhD-grad fra universitetet i Nord Dakota. Her er et bredt etter- og videreutdanningstilbud. På kunsthotelet Refsnes gods holder styrelederskolen til.

Med andre ord:

Ta med bedriften og familien til Mosseregionen. Her har vi alt!
www.mnu-as.no

MNU MOSSEREGIONENS NÆRINGSUTVIKLING

MOSSE REGIONEN
- mest attraktiv ved Oslofjorden